TIESAS SPRIEDUMS (piektā palāta)

2014. gada 5. novembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Vīzu politika, patvēruma politika, imigrācijas politika un cita politika, kas saistīta ar personu brīvu pārvietošanos — Direktīva 2008/115/EK — To trešo valstu valstspiederīgo atgriešana, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi — Atgriešanas lēmuma pieņemšanas procedūra — Tiesību uz aizstāvību ievērošanas princips — Trešās valsts valstspiederīgā, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, tiesības tikt uzklausītam pirms tāda lēmuma pieņemšanas, kas var ietekmēt viņa intereses — Iestādes atteikums piešķirt trešās valsts valstspiederīgajam, kurš valstī atrodas nelikumīgi, uzturēšanās atļauju patvēruma meklētāja statusā vienlaikus ar pienākumu atstāt teritoriju — Tiesības tikt uzklausītam pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas

Lieta C-166/13

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Tribunal administratif de Melun* (Francija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2013. gada 8. martā un kas Tiesā reģistrēts 2013. gada 3. aprīlī, tiesvedībā

Sophie Mukarubega

pret

Préfet de police ,

Préfet de la Seine-Saint-Denis .

TIESA (piektā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs T. fon Danvics [*T. von Danwitz*], tiesneši A. Ross [*A. Rosas*] (referents), E. Juhāss [*E. Juhász*], D. Švābi [*D. Šváby*] un K. Vajda [*C. Vajda*],

ģenerāladvokāts M. Vatelē [*M. Wathelet*],

sekretārs V. Turē [*V. Tourrès*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2014. gada 8. maija tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *S. Mukarubega* vārdā – *B. Vinay*, advokāts,

— Francijas valdības vārdā – *G. de Bergues*, *D. Colas* un *F.-X. Bréchot*, kā arī *B. Beaupère-Manokha*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – franču.

— Grieķijas valdības vārdā – *M. Michelogiannaki* un *L. Kotroni*, pārstāves,

— Nīderlandes valdības vārdā – *J. Langer* un *M. Bulterman*, pārstāvji,

— Eiropas Komisijas vārdā – *M. Condou-Durande* un *D. Maidani*, pārstāves,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2014. gada 25. jūnija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvas 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (OV L 348, 98. lpp.), 6. pantu, kā arī tiesības tikt uzklausītam visas procedūras laikā.

2 Šis lūgums tika iesniegts tiesvedībā starp *S. Mukarubega*, Ruandas valstspiederīgo, un *préfet de police* [policijas prefektu], kā arī *préfet de la Seine-Saint-Denis* [Sēnas-Sendenī prefektu] saistībā ar lēmumiem, ar kuriem tika noraidīts viņas pieteikums izsniegt uzturēšanās atļauju kā bēglei un noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas 2008/115 preambulas 4., 6. un 24. apsvērums ir izteikts šādi:

"(4) Ir jānosaka skaidri, pārskatāmi un taisnīgi noteikumi, kas paredzēti efektīvai atgriešanas politikai kā labi pārvaldītas migrācijas politikas būtiskam elementam.

[..]

(6) Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka trešo valstu valstspiederīgo nelikumīgu uzturēšanos pārtrauc, izmantojot taisnīgu un pārskatāmu procedūru. Saskaņā ar ES tiesību aktu pamatprincipiem lēmumi atbilstīgi šai direktīvai būtu jāpieņem, katru gadījumu izskatot atsevišķi un pamatojoties uz objektīviem kritērijiem, norādot, ka būtu jāņem vērā ne tikai tie apsvērumi, kas saistīti ar nelegālu uzturēšanos. [..]

[..]

(24) Šajā direktīvā ir ievērotas pamattiesības un principi, kas jo īpaši atzīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā [turpmāk tekstā – "Harta"]."

4 Minētās direktīvas 1. pantā, kura nosaukums ir "Priekšmets", ir paredzēts:

"Šajā direktīvā ir noteikti kopēji standarti un procedūras, kas dalībvalstīs ir jāpiemēro attiecībā uz nelikumīgi uzturošos trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, ievērojot pamattiesības kā galvenos Kopienas tiesību, kā arī starptautisko tiesību principus, tostarp pienākumu nodrošināt bēgļu aizsardzību un cilvēktiesības."

5 Šīs pašas direktīvas 2. panta 1. punktā ir noteikts:

"Šī direktīva attiecas uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri nelikumīgi uzturas dalībvalsts teritorijā."

6 Saskaņā ar Direktīvas 2008/115 3. pantu, kura nosaukums ir "Definīcijas":

"Šajā direktīvā piemēro turpmāk minētās definīcijas:

[..]

2) "nelikumīga uzturēšanās" ir tāda trešās valsts valstspiederīgā atrašanās dalībvalsts teritorijā, kurš neatbilst vai vairs neatbilst ieceļošanas nosacījumiem, kas noteikti Šengenas Robežu kodeksa 5. pantā, vai arī citiem ieceļošanas, uzturēšanās vai pastāvīgas uzturēšanās nosacījumiem šajā dalībvalstī;

[..]

4) "atgriešanas lēmums" ir administratīvs vai tiesas lēmums vai akts, kurā norādīts vai konstatēts, ka trešās valsts valstspiederīgā uzturēšanās ir nelikumīga, un noteikts vai konstatēts atgriešanās pienākums;

5) "izraidīšana" ir atgriešanās pienākuma izpilde piespiedu kārtā, proti, fiziska izvešana no dalībvalsts;

[..]

7) "bēgšanas iespējamība" nozīmē to, ka attiecīgā gadījumā, pamatojoties uz tiesību aktos noteiktiem objektīviem kritērijiem, ir iemesls uzskatīt, ka trešās valsts valstspiederīgais, uz ko attiecas atgriešanās procedūras, varētu aizbēgt;

[..]."

7 Minētās direktīvas 6. pantā, kura nosaukums ir "Atgriešanas lēmums", ir noteikts:

"1. Neskarot šā panta 2. līdz 5. punktā minētos izņēmumus, dalībvalstis pieņem atgriešanas lēmumu par ikvienu trešās valsts valstspiederīgo, kurš nelikumīgi uzturas to teritorijā.

[..]

4. Dalībvalstis var katrā laikā pieņemt lēmumu piešķirt atsevišķu uzturēšanās atļauju vai citu atļauju, kas dod tiesības uzturēties trešās valsts valstspiederīgajam, kurš nelikumīgi uzturas to teritorijā, ar līdzjūtību saistītu iemeslu, humānu vai citu iemeslu dēļ. Šādā gadījumā atgriešanas lēmumu nepieņem. Ja atgriešanas lēmums jau ir pieņemts, to atceļ vai atliek uz uzturēšanās atļaujas vai citu likumīgas uzturēšanās tiesību derīguma laiku.

[..]

6. Šī direktīva neaizliedz dalībvalstīm ar vienu administratīvu vai tiesas lēmumu vai tiesas aktu, kā tas noteikts attiecīgās valsts tiesību aktos, pieņemt lēmumu par likumīgas uzturēšanās izbeigšanu kopā ar atgriešanas lēmumu un/vai izraidīšanas lēmumu, neskarot procesuālās garantijas, kas paredzētas III nodaļā, kā arī saskaņā ar citiem attiecīgiem Kopienas un valstu tiesību aktu noteikumiem."

8 Šīs pašas direktīvas 7. pantā, kura nosaukums ir "Brīvprātīga izceļošana", ir noteikts:

"1. Atgriešanas lēmumā brīvprātīgai izceļošanai nosaka pienācīgu laika posmu no septiņām dienām līdz trīsdesmit dienām, neskarot 2. un 4. punktā minētos izņēmumus.

[..]

4. Ja pastāv bēgšanas iespējamība vai ja likumīgas uzturēšanās pieteikums ir atzīts par nepārprotami nepamatotu vai tā pamatā ir krāpšana, vai arī, ja attiecīgā persona apdraud sabiedrības kārtību, drošību vai valsts drošību, dalībvalstis var nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai vai var noteikt laika posmu, kas ir īsāks par septiņām dienām."

9 Direktīvas 2008/115 12. panta, kura nosaukums ir "Veids", 1. punktā ir paredzēts:

"Atgriešanas lēmumus un – ja tos pieņem – lēmumus par ieceļošanas aizliegumu un lēmumus par izraidīšanu noformē rakstiski un tajos norāda faktiskos un juridiskos iemeslus, kā arī informāciju par pieejamiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem."

10 Minētās direktīvas 13. panta, kura nosaukums ir "Tiesiskās aizsardzības līdzekļi", 1. un 3. punktā ir paredzēts:

"1. Attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam nodrošina efektīvus līdzekļus, lai pārsūdzētu vai lūgtu pārskatīt ar atgriešanu saistītos lēmumus, kas minēti 12. panta 1. punktā, kompetentā tiesā vai administratīvā iestādē, vai kompetentā struktūrā, kuras locekļi ir objektīvi un kuru neatkarība ir garantēta.

[..]

3. Attiecīgajam trešās valsts valstspiederīgajam ir iespēja saņemt juridiskas konsultācijas, pārstāvību un – vajadzības gadījumā – palīdzību valodas ziņā."

Francijas tiesības

11 Saskaņā ar *Code de l'entrée et du séjour des étrangers et du droit d'asile* [Likuma par ārvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos un tiesībām uz patvērumu], kas grozīts ar 2011. gada 16. jūnija Likumu Nr. 2011-672 par imigrāciju, integrāciju un valstspiederību (2011. gada 17. jūnija *JORF*, 10290. lpp.; turpmāk tekstā – "*Ceseda*"), L. 511-1. pantu:

"I. Administratīvā iestāde var noteikt pienākumu atstāt Francijas teritoriju ārzemniekam, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts valstspiederīgais [..] un kas nav valstspiederīgā ģimenes loceklis L. 121-1. panta 4°. un 5°. punkta izpratnē kādā no turpmāk minētajām situācijām:

[..]

3° ja ārzemniekam ir atteikta uzturēšanās atļaujas izsniegšana vai pagarināšana vai ja bija jāatgriež viņam izsniegtā uzturēšanās atļauja;

[..]

5° ja apliecinājums par uzturēšanās atļaujas pieteikuma saņemšanu vai pagaidu uzturēšanās atļauja, kas tika izsniegta ārzemniekam, viņam bija jāatgriež vai ja viņam atteikts pagarināt šos dokumentus.

Lēmums, kurā noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, ir jāpamato.

Tajā nav jānorāda pamatojums, kas atšķiras no lēmuma par uzturēšanos sniegtā pamatojuma, I daļas 3°. un 5°. punktā paredzētajos gadījumos, tomēr attiecīgā gadījumā norādot pamatus, kuru dēļ ir piemērota II un III daļa.

Kopā ar pienākumu atstāt Francijas teritoriju nosaka galamērķa dalībvalsti, uz kuru ārzemnieks var tikt izraidīts izpildes *ex officio* gadījumā.

II. Lai izpildītu pienākumu, ar kuru viņam noteikts atstāt Francijas teritoriju, ārzemniekam piešķir trīsdesmit dienu laikposmu, sākot no lēmuma paziņošanas dienas, un viņš šajā ziņā var lūgt palīdzību saistībā ar atgriešanos savā izcelsmes valstī. Ņemot vērā ārzemnieka personisko situāciju, administratīvā iestāde izņēmuma kārtā var piešķirt laikposmu brīvprātīgai izceļošanai, kas pārsniedz trīsdesmit dienas.

Tomēr administratīvā iestāde ar motivētu lēmumu var nolemt, ka ārzemniekam nekavējoties ir jāatstāj Francijas teritorija:

[..]

3° Ja pastāv iespēja, ka ārzemnieks varētu nepildīt šo pienākumu. Šī iespēja tiek uzskatīta par pierādītu, izņemot ārkārtas apstākļus, gadījumos, ja:

[..]

d) ārzemnieks ir pretdarbojies iepriekšēja izraidīšanas pasākuma izpildei;

e) ārzemnieks ir viltojis, falsificējis vai izgatavojis uzturēšanās atļauju, identitātes apliecību vai ceļojuma dokumentu ar citu vārdu;

[..]

Administratīvā iestāde var piemērot II daļas otro iedaļu, ja tam rodas iemesls pirmajā iedaļā paredzētā termiņa laikā.

[..]”

12 *Ceseda* L. 512-1. pantā ir noteikts:

“I. Ārzemnieks, kuram ir pienākums atstāt Francijas teritoriju un kuram ir noteikts L. 511-1. panta II daļas pirmajā iedaļā minētais brīvprātīgas izceļošanas laikposms, [30] dienu laikā pēc lēmuma paziņošanas var lūgt administratīvajai tiesai atcelt šo lēmumu, kā arī attiecīgajā gadījumā tam pievienoto lēmumu par uzturēšanos, lēmumu, kurā norādīta galamērķa valsts un lēmumu, ar ko aizliegts atkārtoti ieceļot Francijas teritorijā. Ārzemnieks, kuram noteikts L. 511-1. panta III daļas trešajā iedaļā minētais atkārtotas ieceļošanas aizliegums, trīsdesmit dienu laikā pēc lēmuma paziņošanas var pieprasīt šī lēmuma atcelšanu.

Ārzemnieks var lūgt juridisko palīdzību, vēlākais, sava prasības pieteikuma atcelt lēmumu iesniegšanas brīdī. Administratīvā tiesa pieņem nolēmumu trīs mēnešu laikā, sākot no prasības celšanas.

Turpretī, ja prasītājs ir aizturēts, piemērojot L. 551-1. pantu [..], tiek lemts saskaņā ar šī panta III daļā minēto procedūru un tajā paredzētajā termiņā.

II. Ārzemnieks, kuram ir pienākums nekavējoties atstāt teritoriju, [48] stundu laikā pēc tam, kad tas viņam paziņots administratīvā kārtībā, var lūgt administratīvās tiesas priekšsēdētājam atcelt šo lēmumu, kā arī attiecīgajā gadījumā tam pievienoto lēmumu par uzturēšanos, lēmumu, ar ko atteikts brīvprātīgas izceļošanas laika posms, lēmumu, kurā norādīta galamērķa valsts, un lēmumu, ar ko aizliegts atkārtoti ieceļot Francijas teritorijā.

Par šo prasību tiek lemts atbilstoši I daļā paredzētajai procedūrai un tajā noteiktajā termiņā.

Turpretī, ja prasītājs ir aizturēts, piemērojot L. 551-1. pantu [..], tiek lemts saskaņā ar šī panta III daļā minēto procedūru un tajā paredzētajā termiņā.

III. Gadījumā, ja tiek pieņemt lēmums personu aizturēt [..], ārzemnieks var lūgt administratīvās tiesas priekšsēdētājam atcel šo lēmumu [48] stundu laikā pēc tā paziņošanas. Ja ārzemniekam ir noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, šo pašu prasību atcelt minēto lēmumu var vērst arī pret pienākumu atstāt Francijas teritoriju, kā arī attiecīgajā gadījumā tam pievienoto lēmumu, ar ko atteikts brīvprātīgas izceļošanas laika posms, lēmumu, kurā norādīta galamērķa valsts, un lēmumu, ar ko aizliegts atkārtoti ieceļot Francijas teritorijā, ja šie lēmumi ir paziņoti kopā ar lēmumu par aizturēšanu vai mājas arestu. [..]

[..]”

13 *Ceseda* L. 512-3. pantā ir noteikts:

“L. 551-1 un L. 561-2. pantu ārzemniekam, kuram noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, piemēro pēc tam, kad beidzies viņam piešķirtais brīvprātīgas izceļošanas laika posms, vai gadījumā, ja nekāds termiņš netika piešķirts, pēc pienākuma atstāt Francijas teritoriju paziņošanas.

Pienākums atstāt Francijas teritoriju nevar tikt izpildīts *ex officio*, ne arī pirms brīvprātīgas izceļošanas termiņa beigām vai, ja nekāds cits termiņš nav noteikts, agrāk par [48] stundām pirms termiņa beigām pēc tam, kad tas personai paziņots administratīvā kārtībā, ne arī pirms administratīvā tiesa ir pieņēmusi nolēmumu tajā izskatāmajā lietā. Ārzemnieks par pienākumu atstāt Francijas teritoriju tiek informēts rakstveidā.”

14 *Ceseda* L.742-7. pantā ir noteikts:

“Ārzemniekam, kuram galīgi atteikts bēgļa statuss vai alternatīvā aizsardzība un kuram nevar atļaut palikt teritorijā citā statusā, jāatstāj Francijas teritorija, pretējā gadījumā viņu var izraidīt no valsts, kā paredzēts V grāmatas I sadaļā, un attiecīgā gadījumā viņam var piemērot VI grāmatas II sadaļas I nodaļā paredzētās sankcijas.”

15 2000. gada 12. aprīļa Likuma Nr. 2000-321 par pilsoņu tiesībām attiecībās ar valsts iestādēm (2000. gada 13. aprīļa *JORF*, 5646. lpp.) 24. pantā ir noteikts:

“Izņemot gadījumus, kad attiecībā uz pieteikumu ir izlemts, individuālie lēmumi, kuriem ir jābūt pamatotiem, piemērojot 1979. gada 11. jūlija Likuma Nr. 79-587 par administratīvo aktu pamatojumu un attiecību starp valsts iestādēm un sabiedrību uzlabošanu 1. un 2. pantu, tiek pieņemti vienīgi pēc tam, kad ieinteresētā persona ir aicināta iesniegt rakstveida apsvērumus, un attiecīgā gadījumā – pēc pieprasījuma – mutvārdu apsvērumus. Šai personai var palīdzēt padomdevējs vai viņu var pārstāvēt pilnvarots pārstāvis pēc viņas izvēles. Administratīvajai iestādei nav pienākuma apmierināt ļaunprātīgus uzklausīšanas pieteikumus, it īpaši to skaita, atkārtotā vai sistemātiskā rakstura dēļ.

Iepriekšējās daļas tiesību normas nepiemēro:

[..]

3° attiecībā uz lēmumiem, kuriem valsts tiesību aktos ir paredzēta īpaša sacīkstes procedūra."

16 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *Conseil d'État* [Valsts Padome] 2007. gada 19. oktobra paziņojumā par tiesvedību uzskatīja, ka saskaņā ar 2000. gada 12. aprīļa Likuma Nr. 2000-321 par pilsoņu tiesībām attiecībās ar valsts iestādēm 24. panta 3°. punktu šī likuma 24. pants nav piemērojams lēmumiem, ar ko nosaka pienākumu atstāt Francijas teritoriju, ciktāl likumdevējs, paredzot *Ceseda* īpašas procesuālās garantijas, ir vēlējies noteikt administratīvā procesa un procesa tiesā noteikumu kopumu, ko piemēro šādu lēmumu pieņemšanai un izpildei.

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

17 *S. Mukarubega*, dzimusi 1986. gada 12. martā un būdama Ruandas valstspiederīgā, ieradās Francijā 2009. gada 10. septembrī ar savu pasi, kurā bija vīza.

18 Viņa lūdza atļauju uzturēties Francijā kā patvēruma meklētājai. *S. Mukarubega* pieteikuma izskatīšanas laikā viņai tika piešķirta pagaidu uzturēšanas atļauja, kas regulāri tika atjaunota.

19 Ar 2011. gada 21. marta lēmumu *Office français de protection des réfugiés et apatrides* [Francijas bēgļu un bezvalstnieku aizsardzības biroja] (turpmāk tekstā – "*OFPRA*") direktors noraidīja viņas patvēruma pieteikumu.

20 *S. Mukarubega* šo lēmumu pārsūdzēja *Cour nationale du droit d'asile* [Valsts tiesā patvēruma tiesību jautājumos] (turpmāk tekstā – "*CNDA*"). Tiesas sēdē šajā tiesā S. *Mukarubega*, kuru pārstāvēja advokāts, tika uzklausīta ar tulka palīdzību.

21 *CNDA* šo prasību noraidīja ar 2012. gada 30. augusta lēmumu, kas viņai tika paziņots 10. septembrī.

22 Ņemot vērā *OFPRA* un *CNDA* lēmumus, policijas prefekts ar 2012. gada 26. oktobra rīkojumu atteica izsniegt *S. Mukarubega* uzturēšanās atļauju kā bēglei un pieņēma lēmumu, nosakot viņai pienākumu atstāt Francijas teritoriju, papildus nosakot 30 dienu brīvprātīgas izceļošanas laika posmu un minot Ruandu kā galamērķi, uz kuru *S. Mukarubega* būtu jāizraida.

23 *S. Mukarubega* tomēr turpināja nelikumīgi uzturēties Francijas teritorijā.

24 2013. gada marta sākumā viņa mēģināja doties uz Kanādu ar viltotu identitāti un krāpnieciskā veidā iegūtu Beļģijas pasi. Tad viņu notvēra policija, un 2013. gada 4. martā viņa tika aizturēta par "administratīva dokumenta krāpniecisku izmantošanu", kas ir saskaņā ar *Code pénal* [Krimināl kodeksa] 441-2. un 441-3. pantu sodāma rīcība.

25 Šīs aizturēšanas, kas ilga no 4. marta plkst. 12.15 līdz 18.45, laikā *S. Mukarubega* tika iztaujāta un uzklausīta par viņas personisko un ģimenes situāciju, viņas gaitām, viņas tiesībām uzturēties Francijā un viņas iespējamo atgriešanos Ruandā.

26 Sēnas-Sendenī prefekts ar 2013. gada 5. marta rīkojumu, konstatējot, ka *S. Mukarubega* Francijas teritorijā uzturējās nelikumīgi, attiecībā uz viņu pieņēma lēmumu, ar ko tika noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, nepiešķirot viņai brīvprātīgas izceļošanas laika posmu, jo pastāvēja bēgšanas iespējamība. Šajā pašā dienā *S. Mukarubega* tika informēta par iespēju celt prasību par šī lēmuma izpildes apturēšanu.

27 Sēnas-Sendenī prefekts ar atsevišķu 2013. gada 5. marta rīkojumu, konstatējot, ka, tā kā nebija pieejams neviens transporta līdzeklis, *S. Mukarubega* nevarēja nekavējoties atstāt Francijas teritoriju, ka viņa nevarēja sniegt nekādas pietiekamas drošības garantijas, ņemot vērā to, ka viņai nebija derīgas personas apliecības vai ceļošanas dokumenta, kā arī pastāvīgas adreses, ka pastāvēja iespēja, ka viņa

varētu pretoties attiecībā uz viņu pieņemtajam izraidīšanas pasākumam, uzskatīja, ka *S. Mukarubega* nevarēja noteikt mājas arestu, un noteica viņas aizturēšanu telpās, kuras nav penitenciāro iestāžu pārziņā, uz piecām dienām kā laiku, kas ir strikti nepieciešams, lai viņa varētu doties prom no valsts.

28 *S. Mukarubega* tika ievietota administratīvās aizturēšanas centrā.

29 Ar prasības pieteikumiem, kas tika reģistrēti 2013. gada 6. martā, *S. Mukarubega* lūdz atcelt 2012. gada 26. oktobra rīkojumu, kā arī abus 2013. gada 5. marta rīkojumus, kā arī piešķirt viņai pagaidu uzturēšanās atļauju un pārskatīt viņas situāciju.

30 Ar šīm prasībām *S. Mukarubega* apgalvo, pirmkārt, ka 2013. gada 5. marta rīkojumam par viņas aizturēšanu neesot juridiska pamata, jo tas viņai esot paziņots pirms šajā pašā dienā pieņemtā lēmuma, ar ko tika noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju un kas ir iepriekš minētā rīkojuma pamats.

31 Otrkārt, *S. Mukarubega* apgalvo, ka 2012. gada 26. oktobra lēmums un 2013. gada 5. marta lēmums, ar ko noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, esot pieņemts, neievērojot Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunktā paredzēto labas pārvaldības principu, jo viņai neesot bijusi iespēja iesniegt savus apsvērumus pirms šo lēmumu pieņemšanas. Prasību atcelt minētos lēmumus apturošais raksturs neatbrīvojot kompetentās iestādes no labas pārvaldības principa ievērošanas.

32 *Tribunal administratif de Melun* ar 2013. gada 8. marta lēmumu atcēla 2013. gada 5. marta rīkojumu, ar ko bija noteikts *S. Mukarubega* ievietot administratīvās aizturēšanas centrā, juridiska pamatojuma neesamības dēļ.

33 Attiecībā uz 2012. gada 26. oktobra rīkojumu un 2013. gada 5. marta rīkojumu, ar ko noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, *Tribunal administratif de Melun* izteica šādus apsvērumus.

34 Šī tiesa uzskata, ka šie abi rīkojumi esot "atgriešanas lēmumi" Direktīvas 2008/115 3. panta izpratnē. Saskaņā ar *Ceseda* L. 511-1. pantu, kā arī šīs direktīvas 6. panta 6. punktu ārzemniekam, kurš ir iesniedzis uzturēšanās atļaujas pieteikumu, vienlaikus ar atteikumu izsniegt uzturēšanās atļauju var noteikt pienākumu atstāt Francijas teritoriju. Minētā tiesa uzskata, ka šādos apstākļos ieinteresētajai personai esot dota iespēja iestādei sniegt visu informāciju par savu situāciju procedūras laikā. Tā tomēr piebilst, ka lēmums atteikt uzturēšanās atļauju var tikt pieņemts bez ieinteresētās personas brīdināšanas un ilgu laiku pēc uzturēšanās atļaujas pieteikuma iesniegšanas, līdz ar to ārvalstnieka personiskā situācija kopš šīs pieteikuma iesniegšanas varēja izmainīties.

35 Šī pati tiesa piebilst, ka saskaņā ar minētās direktīvas 7. panta 4. punktu, ja pastāv bēgšanas iespējamība, dalībvalstis var nenoteikt laika posmu brīvprātīgai izceļošanai un ka atbilstoši *Ceseda* L. 512-3. pantam "pienākums atstāt Francijas teritoriju nevar tikt izpildīts *ex officio*, ne arī pirms brīvprātīgas izceļošanas termiņa beigām vai, ja nekāds cits termiņš nav noteikts, agrāk par [48] stundām pirms termiņa beigām pēc tam, kad tas personai paziņots administratīvā kārtībā, ne arī pirms administratīvā tiesa ir pieņēmusi nolēmumu tajā izskatāmajā lietā".

36 No šīm tiesību normām izrietot, ka ārzemnieks, kas valstī uzturas nelikumīgi un kam ir noteikts pienākums atstāt Francijas teritoriju, var celt prasību administratīvajā tiesā par pilnvaru pārsniegšanu, kuras sekas būtu izraidīšanas pasākuma izpildes apturēšana.

37 Šādos apstākļos *Tribunal administratif de Melun* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai tiesības tikt uzklausītam visas procedūras laikā, kas ir tiesību uz aizstāvību ievērošanas pamatprincipa neatņemama sastāvdaļa un kas tostarp ir aizsargātas [Hartas] 41. pantā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tās uzliek iestādei pienākumu dot ieinteresētajai personai iespēju sniegt

savus apsvērumus, kad šī iestāde ir paredzējusi pieņemt atgriešanas lēmumu attiecībā uz ārzemnieku, kurš nelikumīgi uzturas valstī, neatkarīgi no tā, vai šis atgriešanas lēmums ir vai nav pieņemts pēc uzturēšanās atļaujas atteikuma, un it īpaši apstākļos, kad pastāv bēgšanas iespēja?

2) Vai administratīvā procesa tiesā apturošais raksturs ļauj atkāpties no prasības par to, ka ārzemniekam, kurš nelikumīgi uzturas valstī, ir jāsniedz iespēja paust savu viedokli par attiecībā uz viņu paredzētu nelabvēlīgu izraidīšanas rīkojumu pirms šāda rīkojuma izdošanas?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

38 Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai tiesības tikt uzklausītam visas procedūras laikā, kas ir piemērojamas Direktīvas 2008/115, it īpaši tās 6. panta, kontekstā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tām pretrunā ir tas, ka valsts iestāde neuzklausa trešās valsts valstspiederīgo īpaši par atgriešanas lēmumu, ja šī valsts iestāde – pēc tam, kad tā procedūras, kurā minētais trešās valsts valstspiederīgais tika uzklausīts, noslēgumā konstatējusi viņa nelikumīgu uzturēšanos valsts teritorijā, – attiecībā uz viņu ir iecerējusi pieņemt šādu lēmumu neatkarīgi no tā, vai šis atgriešanas lēmums ir vai nav pieņemts pēc uzturēšanās atļaujas atteikuma.

39 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 2008/115 preambulas 2. apsvērumu tās mērķis ir ieviest efektīvu izraidīšanas un atgriešanas politiku, pamatojoties uz kopīgiem standartiem, lai attiecīgo personu atgriešana notiktu humānā veidā un pilnībā ievērojot viņu pamattiesības, kā arī cieņu. Tādējādi, kā tas izriet gan no tās nosaukuma, gan 1. panta, ar Direktīvu 2008/115 šajā ziņā ir ievesti "kopīgi standarti un procedūras", kas jāpiemēro katrai dalībvalstis attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi (skat. spriedumus *El Dridi*, C-61/11 PPU, EU:C:2011:268, 31. un 32. punkts; *Arslan*, C-534/11, EU:C:2013:343, 42. punkts, un *Pham*, C-474/13, EU:C:2014:2096, 20. punkts).

40 Direktīvas 2008/115 III nodaļā, kuras nosaukums ir "Procesuālās garantijas", ir noteiktas formālās prasības, kas jāievēro, pieņemot atgriešanas lēmumus un attiecīgajā gadījumā ieceļošanas aizlieguma lēmumus un lēmumus par izraidīšanu, kuriem it īpaši jābūt noformētiem rakstiski un jābūt pamatotiem, un dalībvalstīm ir jāievieš efektīvi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, ko var izmantot pret šiem lēmumiem (attiecībā uz lēmumiem par izraidīšanu skat. spriedumu *G.* un *R.*, C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, 29. punkts).

41 Tomēr ir jākonstatē, ka, lai gan Direktīvas 2008/115 autori šādi ir centušies detalizēti noteikt attiecīgajiem trešo valstu valstspiederīgajiem piešķirtās garantijas attiecībā gan uz atgriešanas lēmumiem, ieceļošanas aizlieguma lēmumiem un izraidīšanas lēmumiem, tie savukārt nav precizējuši, vai un kādā kārtībā būtu jānodrošina šo valstspiederīgo tiesību tikt uzklausītiem ievērošana, ne arī ir precizējuši sekas, kādām ir jāizriet no šo tiesību neievērošanas (šajā ziņā skat. spriedumu *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 31. punkts).

42 Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru tiesību uz aizstāvību ievērošana ir vispārējs Savienības tiesību princips, kura neatņemama sastāvdaļa ir tiesības tikt uzklausītam visā procedūras laikā (spriedumi *Sopropé*, C-349/07, EU:C:2008:746, 33. un 36. punkts; *M.*, C-277/11, EU:C:2012:744, 81. un 82. punkts, kā arī *Kamino International Logistics*, C-129/13, EU:C:2014:2041, 28. punkts).

43 Tiesības tikt uzklausītam visā procedūrā šodien ir noteiktas ne tikai Hartas 47. un 48. pantā, kuri nodrošina tiesību uz aizstāvību ievērošanu, kā arī tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu visos tiesas procesos, bet arī tās 41. pantā, kurš nodrošina tiesības uz labu pārvaldību. Šī 41. panta 2. punktā ir

paredzēts, ka šīs tiesības uz labu pārvaldību tostarp ietver ikvienas personas tiesības tikt uzklausītai, pirms tiek veikts kāds individuāls pasākums, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt (spriedumi *M.*, EU:C:2012:744, 82. un 83. punkts, kā arī *Kamino International Logistics*, EU:C:2014:2041, 29. punkts).

44 Kā arī Tiesa norādījusi sprieduma *YS* u.c (C-141/12 un C-372/12, EU:C:2014:2081) 67. pantā, no Hartas 41. panta formulējuma skaidri izriet, ka tas attiecas nevis uz dalībvalstīm, bet gan tikai uz Savienības iestādēm, struktūrām un organizācijām (šajā ziņā skat. spriedumu *Cicala*, C-482/10, EU:C:2011:868, 28. pants). Līdz ar to personai, kas pieprasa uzturēšanas atļauju, no Hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkta nevar izrietēt tiesības tikt uzklausītai visas procedūras attiecībā uz tās pieteikumu laikā.

45 Šādas tiesības turpretī ir tiesību uz aizstāvību ievērošanas, kas ir Savienības tiesību vispārējais princips, neatņemama sastāvdaļa.

46 Tiesības tikt uzklausītam ikvienai personai garantē iespēju lietderīgi un efektīvi paust savu viedokli administratīvajā procesā un pirms jebkura lēmuma, kas var nelabvēlīgi skart viņas intereses, pieņemšanas (skat. it īpaši spriedumu *M.*, EU:C:2012:744, 87. punkts un tajā minētā judikatūra).

47 No Tiesas judikatūras izriet, ka noteikuma, saskaņā ar kuru nelabvēlīga lēmuma adresātam jābūt iespējai sniegt savus apsvērumus pirms šā lēmuma pieņemšanas, mērķis ir ļaut kompetentajai iestādei efektīvi ņemt vērā visu atbilstošo informāciju. Lai nodrošinātu attiecīgās personas efektīvu aizsardzību, šī noteikuma mērķis ir tostarp ļaut tām izlabot kļūdu vai sniegt informāciju par to personisko situāciju, kas liecinātu par labu tam, lai lēmums tiktu pieņemts vai netiktu pieņemts, vai tam būtu noteikts saturs (skat. spriedumu *Sopropé*, EU:C:2008:746, 49. punkts).

48 Minētās tiesības nozīmē arī to, ka iestādei ir jāvelta visa nepieciešamā uzmanība apsvērumiem, kurus ir iesniegusi attiecīgā persona, rūpīgi un objektīvi izvērtējot visus atbilstošos elementus konkrētajā gadījumā un detalizēti pamatojot savu lēmumu (skat. spriedumus *Technische Universität München*, C-269/90, EU:C:1991:438, 14. punkts, un *Sopropé*, EU:C:2008:746, 50. punkts), un pienākumu pietiekami precīzi un konkrēti pamatot lēmumu, lai ļautu ieinteresētajai personai saprast tās iesniegtā lūguma atteikuma iemeslus, kas izriet no principa ievērot tiesības uz aizstāvību (spriedums *M.*, EU:C:2012:744, 88. punkts).

49 Saskaņā ar Tiesas judikatūru tiesības tikt uzklausītam ir jāievēro pat tad, ja piemērojamajā tiesiskajā regulējumā šāda prasība nav skaidri paredzēta (skat. spriedumus *Sopropé*, EU:C:2008:746, 38. punkts; *M.*, EU:C:2012:744, 86. punkts, kā arī *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 32. punkts).

50 Pienākums ievērot lēmumu, kuri būtiski skar viņu intereses, adresātu tiesības uz aizstāvību gulstas arī principā uz dalībvalstu iestādēm, kad tās veic pasākumus, kuri ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā (spriedumi *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 35. punkts).

51 Ja, kā pamatlietā, Savienības tiesībās nav noteikta ne kārtība, kādā jānodrošina trešo valstu valstspiederīgo, kuri uzturas dalībvalstī nelikumīgi, tiesības uz aizstāvību, ne šo tiesību neievērošanas sekas, šī kārtība un šīs sekas izriet no valsts tiesībām, ciktāl veiktie pasākumi šādā ziņā ir tāda paša veida kā tie, kurus attiecina uz indivīdiem salīdzināmās valsts tiesību situācijās (līdzvērtības princips), un tie nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu Savienības tiesībās noteikto tiesību izmantošanu (efektivitātes princips) (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus *Sopropé*, EU:C:2008:746, 38. punkts; *Iaia* u.c., C-452/09, EU:C:2011:323, 16. punkts, kā arī *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 35. punkts).

52 Šīs līdzvērtības un efektivitātes prasības izsaka vispārējo dalībvalstu pienākumu nodrošināt attiecīgo personu tiesību uz aizstāvību ievērošanu, kuras tām izriet no Savienības tiesībām, it īpaši attiecībā uz procesuālo noteikumu definēšanu (šajā ziņā skat. spriedumu *Alassini* u.c., no C-317/08 līdz C-320/08, EU:C:2010:146, 49. punkts).

53 Tomēr saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru tādas pamattiesības kā tiesības uz aizstāvību nav absolūta priekšrocība, bet var ietvert ierobežojumus ar nosacījumu, ka tie reāli atbilst vispārējas nozīmes interesēm, uz ko ir vērsts konkrētais pasākums, ja attiecībā uz izvirzīto mērķi tie nav pārmērīga un nepieņemama iejaukšanās, kas pašā būtībā aizskar šādi garantētās tiesības (spriedumi *Alassini* u.c., no C-317/08 līdz C-320/08, EU:C:2010:146, 63. punkts; *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 33. punkts, kā arī *Texdata Software*, C-418/11, EU:C:2013:588, 84. punkts).

54 Turklāt tas, vai ir tikušas pārkāptas tiesības uz aizstāvību, ir jāpārbauda atkarībā no katra gadījuma īpašajiem apstākļiem (šajā ziņā skat. *Solvay*/Komisija, C-110/10, EU:C:2011:687, 63. punkts), tostarp no attiecīgā akta būtības, apstākļiem, kādos tas ir pieņemts, un no attiecīgo jomu regulējošo juridisko noteikumu kopuma (skat. spriedumus Komisija u.c./*Kadi*, C-584/10 P, C-593/10 P un C-595/10 P, EU:C:2013:518, 102. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 34. punkts).

55 Tieši visas Tiesas judikatūras par tiesību uz aizstāvību un Direktīvas 2008/115 kontekstā dalībvalstīm ir, pirmkārt, jānosaka kārtība, kādā jānodrošina tiesību tikt uzklausītam ievērošana attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kas valstī atrodas nelikumīgi, un otrkārt, jānosaka sekas par šo tiesību neievērošanu (šajā ziņā skat. spriedumu *G.* un *R.*, EU:C:2013:533, 37. punkts).

56 Pamatlietā ne Direktīvā 2008/115, ne piemērojamajos valsts tiesību aktos nav noteikta īpaša procedūra, lai garantētu trešo valstu valstspiederīgo, kuri nelikumīgi uzturas valstī, tiesības tikt uzklausītiem pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas.

57 Tomēr attiecībā uz Direktīvas 2008/115 sistēmu, kas reglamentē atgriešanas lēmumus pamatlietā, ir jānorāda, ka tiklīdz ir konstatēts, ka uzturēšanās ir nelikumīga, kompetentajām valsts iestādēm saskaņā ar minētās direktīvas 6. panta 1. punktu un neskarot tās 6. panta 2.–5. punktā paredzētos izņēmumus ir jāpieņem atgriešanas lēmums (šajā ziņā skat. spriedumus *El Dridi*, EU:C:2011:268, 35. punkts, un *Achughbabian*, C-329/11, EU:C:2011:807, 31. punkts).

58 Turklāt Direktīvas 2008/115 6. panta 6. punktā dalībvalstīm ir atļauts pieņemt lēmumu par likumīgas uzturēšanās izbeigšanu kopā ar atgriešanas lēmumu. Vēl šīs direktīvas 3. panta 4. punktā minētā "atgriešanas lēmuma" jēdziena definīcijā nelikumīgas uzturēšanās konstatēšana ir saistīta ar atgriešanās pienākumu.

59 Līdz ar to un neskarot izņēmumus, kas paredzēti minētās direktīvas 6. panta 2.–5. punktā, atgriešanas lēmuma pieņemšana obligāti izriet no lēmuma, ar kuru konstatē ieinteresētās personas nelikumīgo uzturēšanos valstī.

60 Tādējādi, tā kā atgriešanas lēmums saskaņā ar Direktīvu 2008/115 ir cieši saistīts ar nelikumīgas uzturēšanās konstatēšanu, tiesības tikt uzklausītam nevar interpretēt tādējādi, ka gadījumā, ja kompetentā valsts iestāde ir iecerējusi vienlaicīgi pieņemt gan lēmumu, ar ko konstatē nelikumīgu uzturēšanos, gan atgriešanas lēmumu, šai iestādei būtu obligāti jāuzklausa ieinteresētā persona tā, lai viņa varētu izteikt savu viedokli īpaši par pēdējo minēto lēmumu, ja šai personai bija iespēja lietderīgi un efektīvi paust savu viedokli par viņa uzturēšanās nelikumību un iemesliem, kas saskaņā ar valsts tiesībām varētu attaisnot to, ka minētā iestāde nepieņem atgriešanas lēmumu.

61 Tomēr attiecībā uz ievērojamo administratīvo procesu saskaņā ar Direktīvas 2008/115 preambulas 6. apsvērumu dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka trešo valstu valstspiederīgo nelikumīgu uzturēšanos pārtrauc, izmantojot taisnīgu un pārskatāmu procedūru (spriedums *Mahdi*, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, 40. punkts).

62 Līdz ar to no pienākuma pieņemt attiecībā uz trešo valstu valstspiederīgajiem, kuri dalībvalsts teritorijā uzturas nelikumīgi, šīs direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēto atgriešanas lēmumu, izmantojot taisnīgu un pārskatāmu procedūru, izriet, ka dalībvalstīm tām piemītošās procesuālās autonomijas ietvaros, pirmkārt, savās valsts tiesībās ir skaidri jāparedz pienākums atstāt valsts teritoriju nelikumīgas

uzturēšanās gadījumā un, otrkārt, jānodrošina, ka ieinteresētā persona tiek pienācīgi uzklausīta procedūrā, kas attiecas uz viņas uzturēšanas pieteikumu vai attiecīgajā gadījumā viņas uzturēšanās nelikumību.

63 Pirmkārt, attiecībā uz prasību valsts tiesībās paredzēt pienākumu atstāt valsts teritoriju nelikumīgas uzturēšanās gadījumā ir jānorāda, ka *Ceseda* L. 511-1. panta I daļas 3°. punktā ir skaidri paredzēts, ka kompetentā Francijas iestāde var noteikt pienākumu atstāt Francijas teritoriju ārzemniekam, kas nav Eiropas Savienības dalībvalsts valstspiederīgais, kādas citas Eiropas Ekonomikas Zonas līguma dalībvalsts vai arī Šveices Konfederācijas valstspiederīgais un kas nav valstspiederīgā ģimenes loceklis, ja viņam ir atteikta uzturēšanās atļaujas izsniegšana vai pagarināšana vai ja bija jāatgriež viņam izsniegtā uzturēšanās atļauja.

64 Turklāt no Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka *Ceseda* L. 742-7. pantā ir precizēts, ka ārzemniekam, kuram galīgi atteikts bēgļa statuss vai alternatīvā aizsardzība un kuram nevar atļaut palikt teritorijā citā statusā, jāatstāj Francijas teritorija, pretējā gadījumā viņu var izraidīt no valsts.

65 Līdz ar to pienākums atstāt valsts teritoriju nelikumīgas uzturēšanās gadījumā valsts tiesībās ir skaidri paredzēts.

66 Otrkārt, attiecībā uz tiesībām tikt uzklausītam par uzturēšanās atļaujas pieprasījumu un attiecīgajā gadījumā nelikumīgu uzturēšanos pamatlietā aplūkoto atgriešanas lēmumu pieņemšanas kontekstā ir jākonstatē, ka ar pirmo atgriešanas lēmumu pamatlietā, proti, 2012. gada 26. oktobra rīkojumu, kas pieņemts mazāk nekā divus mēnešus pēc tam, kad *S. Mukarubega* tika paziņots *CNDA* lēmums, ar ko tika apstiprināts *OFPRA* lēmums par atteikumu piešķirt bēgļa statusu, Francijas iestādes vienlaikus atteica *S. Mukarubega* uzturēšanos patvēruma meklētājas statusā un noteica viņai pienākumu atstāt Francijas teritoriju.

67 Šajā gadījumā ir jākonstatē, ka pirmais atgriešanas lēmums tika pieņemts pēc tam, kad tika izbeigta *S. Mukarubega* uzturēšanās tiesību patvēruma meklētājas statusā izskatīšana – šī procedūra viņai ļāva izsmeļoši izklāstīt visus viņas pieprasījuma piešķirt patvērumu iemeslus, un pēc tam, kad viņa bija izsmēlusi visas pārsūdzības iespējas, kas paredzētas valsts tiesībās attiecībā uz šā pieprasījuma noraidīšanu.

68 Turklāt *S. Mukarubega* nav apstrīdējusi, ka viņu saistībā ar pieprasījumu lietderīgi un efektīvi, un apstākļos, kas ļāva viņai izklāstīt visus viņas pieprasījuma iemeslus, uzklausīja, pirmkārt, *OFPRA* un, otrkārt, *CNDA*. Tas, ko *S. Mukarubega* pārmet it īpaši kompetentajām valsts iestādēm, ir, ka tās viņu neuzklausīja par viņas personiskās situācijas izmaiņām laikposmā starp patvēruma piešķiršanas pieprasījumu un pirmā atgriešanas lēmuma pieņemšanu, proti, 33 mēnešu laikā.

69 Tomēr ir jānorāda, ka šāds arguments nav atbilstošs, jo *CNDA* uzklausīja *S. Mukarubega* otro reizi 2012. gada 17. jūlijā par viņas patvēruma pieteikumu, proti, sešas nedēļas pirms *CNDA* lēmuma par patvēruma atteikumu un nedaudz vairāk par trim mēnešiem pirms pirmā atgriešanas lēmuma pieņemšanas.

70 Tādējādi ieinteresētā persona varēja lietderīgi un efektīvi iesniegt savus apsvērumus par tās nelikumīgo uzturēšanos. Līdz ar to pienākums uzklausīt personu īpaši par atgriešanas lēmumu pirms minētā lēmuma pieņemšanas nevajadzīgi paildzinātu administratīvo procesu, nepalielinot ieinteresētās personas juridisko aizsardzību.

71 Šajā ziņā, kā norādījis arī ģenerāladvokāts savu secinājumu 72. punktā, ir jānorāda, ka tiesības tikt uzklausītam pirms atgriešanas lēmuma pieņemšanas nevar izmantot, lai nebeidzami atsāktu administratīvo procedūru, un tas tā ir tādēļ, lai saglabātu līdzsvaru starp ieinteresētās personas pamattiesībām tikt uzklausītai pirms viņai nelabvēlīga lēmuma pieņemšanas un dalībvalstu pienākumu apkarot nelegālo imigrāciju.

72 No tā izriet, ka šādos apstākļos pirmais atgriešanas lēmums, kas attiecībā uz *S. Mukarubega* tika pieņemts pēc procedūras, kuras rezultātā viņai tika atteikts bēgles statuss un tādējādi konstatēta viņas nelikumīgā uzturēšanās, ir loģiska un nepieciešama šīs procedūras paildzināšana saskaņā ar Direktīvas 2008/115 6. panta 1. punktu un šis lēmums tika pieņemts saskaņā ar tiesībām tikt uzklausītam.

73 Runājot par otrā atgriešanas lēmuma pieņemšanu attiecībā uz *S. Mukarubega* 2013. gada 5. martā, no Tiesas rīcībā esošajiem materiāliem izriet, ka pirms šī lēmuma pieņemšanas *S. Mukarubega* tika aizturēta par krāpniecisku administratīva dokumenta izmantošanu, pamatojoties uz *Code de procédure pénale* 62-2. pantu.

74 *S. Mukarubega* uzklausīšana notika 2013. gada 4. martā no plkst. 15.30 līdz 16.20. No šīs uzklausīšanas protokola izriet, ka viņa it īpaši tika uzklausīta par viņas tiesībām uzturēties Francijā. *S. Mukarubega* tika izjautāta par to, vai viņa piekristu atgriezties savā izcelsmes valstī vai arī vēlētos palikt Francijā.

75 Kā ģenerāladvokāts norādījis savu secinājumu 90. punktā, lai gan uzklausīšana galvenokārt notika jautājumu un atbilžu veidā, šīs uzklausīšanas laikā *S. Mukarubega* tika aicināta sniegt visus citus apsvērumus, kurus viņa uzskatīja par nozīmīgiem.

76 No šī protokola skaidri izriet, ka *S. Mukarubega* ļoti labi zināja, ka viņai nebija nekādu tiesību likumīgi uzturēties Francijā, neskatoties uz daudzajiem pasākumiem, ko viņa bija uzsākusi šajā ziņā, un ka viņa zināja savas nelikumīgās uzturēšanās sekas. *S. Mukarubega* norādīja, ka tāpēc, ka viņa valstī uzturējās nelikumīgi un nevarēja ne strādāt, ne palikt Francijā, viņa bija ieguvusi viltotu Beļģijas pasi, lai dotos uz Kanādu.

77 Savos rakstveida apsvērumos Francijas valdība norādīja, ka *S. Mukarubega* aizturēšanas laikā "policijas dienesti viņu esot uzklausījuši par viņas situāciju, it īpaši attiecībā uz viņas uzturēšanās tiesībām", ka "viņa esot norādījusi, ka viņa vēlējās atstāt Francijas teritoriju, lai dotos uz Kanādu ar Beļģijā krāpnieciski iegūtu pasi", ka "viņa nebija norādījusi nevienu savas uzturēšanās Francijas teritorijā iemeslu, kas varētu pamatot iespējamās uzturēšanās tiesības Francijā", un ka "it īpaši viņa nebija minējusi nodomu iesniegt jaunu "starptautiskās aizsardzības" pieteikumu.

78 Francijas valdība piebilst, ka aizturēšanas laikā, kas notika pirms otrā atgriešanas lēmuma pieņemšanas, *S. Mukarubega* neesot centusies apgalvot, ka viņas īpašā situācija būtu tāda, kas ļautu likumīgi noformēt viņas uzturēšanos Francijā.

79 No tā izriet, ka *S. Mukarubega* izmantoja iespēju tikt uzklausītai, ņemot vērā citus faktorus, nevis tikai "nelikumīgas uzturēšanās faktu" Direktīvas 2008/115 preambulas 6. apsvēruma izpratnē.

80 Ņemot vērā *S. Mukarubega* uzklausīšanas kārtību un ciktāl garantijas, kas īstenotas ar Francijas tiesību aktiem un judikatūru, bija ievērotas, apstāklis, ka šī uzklausīšana ilga 50 minūtes, pats par sevi nav pamats, lai secinātu, ka tā būtu bijusi nepietiekama.

81 Ņemot vērā, ka otrais atgriešanas lēmums tika pieņemts neilgi pēc tam, kad *S. Mukarubega* tika uzklausīta par viņas nelikumīgo uzturēšanos un ka viņa varēja lietderīgi un efektīvi iesniegt savus apsvērumus par šo jautājumu, no šī sprieduma 70. punktā minētajiem apsvērumiem izriet, ka valsts iestādes otro atgriešanas lēmumu bija pieņēmušas, ievērojot tiesības tikt uzklausītam.

82 Tādos apstākļos kā pamatlietā tiesības tikt uzklausītam visas procedūras laikā, kas ir piemērojamas Direktīvas 2008/115 un it īpaši tās 6. panta kontekstā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tām pretrunā nav tas, ka valsts iestāde neuzklausa trešās valsts valstspiederīgo īpaši par atgriešanas lēmumu, ja šī valsts iestāde – pēc tam, kad tā procedūras, kurā pilnībā tika ievērotas minētās personas tiesības tikt

uzklausītai, noslēgumā ir konstatējusi viņas nelikumīgu uzturēšanos, – attiecībā uz viņu ir iecerējusi pieņemt šādu lēmumu neatkarīgi no tā, vai šis atgriešanas lēmums ir vai nav pieņemts pēc uzturēšanās atļaujas atteikuma.

Par otro jautājumu

83 Ar savu otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai trešās valsts valstspiederīgā, kura uzturēšanās ir nelikumīga, tiesības atbilstoši valsts tiesībām uzsākt tiesvedību ar apturošu iedarbību valsts tiesā ļauj kompetentajām administratīvajām iestādēm šo personu neuzklausīt pirms tāda akta, proti, konkrētajā gadījumā atgriešanas lēmuma pieņemšanas, kas ir viņam nelabvēlīgs.

84 Šis jautājums tika uzdots tikai tādā gadījumā, ja tādos apstākļos, kādi ir pamatlietā, tiesības tikt uzklausītam nebūtu ievērotas. Ievērojot uz pirmo jautājumu sniegto atbildi, uz otro jautājumu nav jāatbild.

Par tiesāšanās izdevumiem

85 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (piektā palāta) nospriež:

Tādos apstākļos kā pamatlietā tiesības tikt uzklausītam visas procedūras laikā, kas ir piemērojams Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīvas 2008/115/EK par kopīgiem standartiem un procedūrām dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstī uzturas nelikumīgi, it īpaši tās 6. panta, kontekstā, ir jāinterpretē tādējādi, ka tām pretrunā nav tas, ka valsts iestāde neuzklausa trešās valsts valstspiederīgo konkrēti par atgriešanas lēmumu, ja šī valsts iestāde – pēc tam, kad tā procedūras, kurā pilnībā tika ievērotas minētās personas tiesības tikt uzklausītai, noslēgumā ir konstatējusi viņas nelikumīgu uzturēšanos, – attiecībā uz viņu ir iecerējusi pieņemt šādu lēmumu neatkarīgi no tā, vai šis atgriešanas lēmums ir vai nav pieņemts pēc uzturēšanās atļaujas atteikuma.

[Paraksti]